

A JOGELLENES GYERMEKELVITELI ELJÁRÁSOK BEMUTATÁSA

KUNDRÁK Villő

Bevezető

Témám aktualitását jelzi, hogy már a 2010. év során csupán az Európai Unió területén közel 122 millió házasságot tartottak nyilván, amelyből 16 millió (13%) rendelkezett nemzetközi vetülettel.¹ A határon átnyúló családjogi ügyek száma pedig az elmúlt évek során egyfelől a globalizáció² és ezáltal az egyre növekvő mobilitás, másfelől a különváló párok ugrásszerű növekedésének hatására megemelkedett. E tények következtében tehát a magyar állampolgárokat érintő jogellenes gyermekelviteli ügyek száma is elkerülhetetlenül egyre több. Ezt tükrözi, hogy hazánkban 2010 óta az e jellegű ügyek száma a duplájára emelkedett és napjainkra már megközelítik az évi százas nagyságrendű ügyszámot.³

1. Az elvitel szociokulturális háttere

1.1. Az elvitel leggyakoribb okai

A gyermek elvitelének okai többek között, hogy egy rendszerint vegyes állampolgárságú házasságban élő szülő külföldre költözésének időpontjában

¹ 2010. évi jelentés az uniós polgárságról. Az uniós polgárok jogainak érvényesítése előtt álló akadályok lebontása, az Európai Unió Hivatalos Lapja, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0603&from=HU> (letöltve: 2015. november 09.)

² Az Európai Bizottság tájékoztató Füzet: *Különválás nemzetközi családoknál, a gyermek határokon túli, szülő általi jogellenes elvitele*, 2014, 1.

³ Konferencia a jogellenes gyermekelviteli ügyekről, Magyarország Kormányának Hivatalos oldala, <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/europai-unios-es-nemzetkozi-igazsagugyi-egyuttmukodesert-felelos-allamtitkarsag/hirek/konferencia-a-jogellenes-gyermekeviteli-ugyekrol> (letöltve: 2015. november 09.)

nincs az új környezetével kapcsolatosan megfelelő információ birtokában. Tehát anélkül, hogy a szülő a kiköltözéssel járó negatív következményekkel számolni tudna, külföldön nem tud integrálódni új környezetébe, és tudva, hogy a gyermek másik szülője nem egyezne bele a hazatérésbe, akképpen dönt, hogy a gyermekkel „visszaszökik” származási országába. Ilyen esetekben a jogellenes cselekményt tanúsító szülő gyakran feltételezi azt, hogy szülőföldjén biztonságra és védelemre talál, a hatóságok megértik az elvitel indokait, és jóváhagyják egyoldalú döntését a gyermek elviteléről.

Ezen túlmenően igen rendszeres, hogy a gyermeket elvivő szülőnek nincsenek információi a vonatkozó nemzetközi és magyar jogszabályokról, ebből kifolyólag nincs tudtában annak, hogy a gyermek elvitelével jogellenes magatartást tanúsít, és természetesnek veszi – különösen, hogyha a gyermeket gyámhatósági vagy bírósági határozat nála helyezte el –, hogy egyoldalúan dönthet arról, hogy a gyermekkel melyik országba költözik.⁴

A felsoroltak mellett a jogellenes gyermekelviteli jellegű ügyek egy jelentős részében előfordul, hogy az elvitt megvalósító szülő és/vagy gyermeke családon belüli erőszak áldozatává vált.⁵ Itt fontos kiemelni, hogy amennyiben valóban bántalmazás áldozatául esett a szülő vagy a gyermek, akkor erre utaló nyomon követhető tények támasztják alá, hogy a szülő már a gyermek jogellenes elvitele előtt segítségért folyamodott. Amennyiben viszont a bántalmazásra utaló nyomok csak a bírósági eljárás során bukkannak elő, akkor az is feltételezhető, hogy a jogellenes gyermekelvitelt megvalósító szülő e taktikával akarja a gyermeket megtartani.⁶

Visszatérőek továbbá az olyan esetek, amelyek során a jogellenes gyermekelvitelt megvalósító szülőt a szülői felelősség rendezésére irányuló eljárás negatív végkimenetelétől való félelem, vagy egy már ténylegesen befejezésre került és az elvitt megvalósító szülő számára kedvezőtlenül végződő eljárás következményei alól való kibúvás vezérli a cselekménye magvalósításában.

Mindemellett megállapítható, hogy napjainkban egyre nagyobb gyakorissággal fordul elő, hogy az egyik szülő számára új lehetőségek adódnak külföldön,

⁴ KERPEL Éva: Jogellenes gyermekelvitel: meg lehet-e előzni? *Család, gyermek, ifjúság*, 2010/3. 15.

⁵ GYURKÓ Szilvia előadása: Az interprofesszionális megközelítés fontossága a gyermekvédelmi munkában. Győr, 2011. február 08. <http://slideplayer.hu/slide/2119499/> (letöltve: 2015. november 09.)

⁶ KERPEL i. m. 16.

amelyeket nem akar elszalasztani, ebből következően, akképpen dönt, hogy a gyermeket jogellenesen, de magával viszi.⁷

Általánosságban megállapítható, hogy a gyermek jogellenes elvitelének kockázata különösen magas az olyan családokon belül, amelyekben családi kapcsolati problémák állnak fenn, különösen a vegyes állampolgárságú, különváló szülők esetében, valamint az olyan családokon belül, ahol kapcsolattartási vagy gyermek elhelyezési problémák vannak.⁸

E körben nyomatékosan fel szeretném hívni a figyelmet a megelőzés fontosságára, amelynek tekintetében különösen fontos feladata van a rendőrségnek és a gyámhivatalnak, hiszen a jogellenes gyermekelviteli ügyek során az állampolgárok elsőként rendszerint e hatóságokhoz fordulnak segítségért. Ennek ellenére a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány és a belga Child Focus Alapítvány által 2009-ben végzett kutatásból kitűnik, hogy e hatóságok sok esetben nem tanúsítanak kellő figyelmet a jogellenes gyermekelviteli ügyek terén. A kutatási eredmények alapján, amennyiben az egyik szülő sejtette, hogy a másik szülő egy gyermek szokásos tartózkodási helyétől eltérő országba készül elvinni közös gyermeküket, és segítséget kért többnyire a rendőrségtől vagy a gyámhivatalról, a hatóságok azzal az indokolással utasították el a segítséget kérő szülő kérelmét, hogy jogellenes magatartás tanúsítása nem történt, ezért részükről intézkedés megtétele nem szükségeltetik.⁹

1.2. Az eljárás szereplői

A gyakorlati tapasztalatok alapján az esetek többségében az a szülő valósítja meg a jogellenes gyermekelvitelt, akinél a szülői felügyeleti jog van, nem pedig az, aki csupán láthatási jogot gyakorolja.¹⁰ Ezen túlmenően megfogalmazható, hogy az esetek java részében egy olyan édesanya valósítja meg a jogellenes cselekményt, aki nem rendelkezik rendszeres jövedelemmel, az anyaországban maradt családi kapcsolatait viszont ápolja.¹¹

⁷ Uo. 16.

⁸ Uo. 17.

⁹ Uo. 15.

¹⁰ NÉMETH Ildikó előadása: Határtalan-e a szülői szeretet – avagy a jogellenes gyermekelviteli ügyek a gyakorlatban, Budapest, ELTE ÁJK, 2015. október 20.

¹¹ GYURKÓ i. e.

A gyermek jellemzően 6 év alatti, és tipikusan egyetlen gyermek érintett az elvitellel.¹²

2. A jogszabályi háttér

Az Amsterdami Szerződés értelmében és az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatával összhangban, a gyermekek jogellenes külföldre vitelének kérdése az Európai Unió kizárólagos külső hatáskörébe tartozik, ebből kifolyólag kizárt, hogy a tagállamok e tárgyban kétoldalú szerződéseket kössenek.

A jogellenes gyermekelvitel témakörét érintően időrendi sorrendben először a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, Hágában 1980. október 25. napján kelt szerződés¹³ (a továbbiakban Egyezmény) született meg, melyet az 1986. évi 14. törvényerejű rendelet integrált a hazai jogrendszerbe. Az Egyezmény célja egyfelől az, hogy biztosítsa a bármelyik Szerződő Államba jogellenesen elvitt vagy ott elrejtett gyermek azonnali visszajuttatását a gyermek szokásos tartózkodási helyére, másfelől annak garantálása, hogy a gyermek feletti felügyelet, illetve a láthatás gyakorlására szolgáló – az egyik Szerződő Állam jogrendszeréből folyó – jogot a többi Szerződő Államban ténylegesen tiszteletben tartsák.¹⁴ Az Egyezmény tehát arra törekszik, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének szem előtt tartásával, a jogellenes elvitelt vagy visszatartást megelőző helyzetet, valamint a szülői felügyeleti és a kapcsolattartási jogok gyakorlását helyreállítsa. Fontos kiemelni azonban, hogy az Egyezmény által lefektetett eljárás nem egy, a szülői felügyeleti jogot szabályozó eljárás. Az eljárást lefolytató bíróság kizárólagosan azzal kapcsolatosan dönt, hogy a gyermek másik tagállamba vitele jogellenesnek minősül-e, és amennyiben igen, abban az esetben a visszavitel megtagadásának okai fennállnak-e.¹⁵

A jogellenes gyermekelvitel és az azzal szoros összefüggésben lévő gyermekjogok témájának fontosságát jelzi, hogy a Hágai Egyezménnyel azonos

¹² A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia honlapja, <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08ae.pdf> (letöltve: 2015. november 10.)

¹³ Az Egyezmény szövege elérhető a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia honlapján, <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt28en.pdf> (letöltve: 2015. november 11.)

¹⁴ 1. cikk.

¹⁵ Federal Judicial Center International Litigation Guide, The 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, A Guide for Judges, 2012, ix., [http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/hagueguide.pdf/\\$file/hagueguide.pdf](http://www.fjc.gov/public/pdf.nsf/lookup/hagueguide.pdf/$file/hagueguide.pdf) (letöltve: 2015. november 11.)

célkitűzést megfogalmazva, a Gyermekek Jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény 11. cikkében szintén deklarálásra került, hogy a részes államok intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy megakadályozzák a gyermekek törvényellenes külföldre utaztatását és ott-tartását. Ebből a célból pedig előmozdítják a kétoldalú és többoldalú megállapodások megkötését, illetve a meglévő megállapodásokhoz való csatlakozást.

2.1. A Hágai Egyezmény

Az Egyezmény személyi hatálya a 16. életévüket be nem töltött gyermekekre vonatkozik.¹⁶ Területi hatálya kiterjed az Egyezményhez csatlakozó államokra, azonban ahhoz, hogy az Egyezmény két ország között végrehajtható legyen az is szükséges, hogy az adott országok között legyen egy elfogadó nyilatkozat. Nem elégséges tehát az Egyezményben foglaltak végrehajtásához, hogyha mind a két ország részese az Egyezménynek.¹⁷ Amennyiben pedig a jogellenes gyermekelvitellel olyan országok érintettek, amelyek nem írták alá az Egyezményt, abban az esetben a diplomáciai utak igénybevétele marad kizárólagos lehetőségként a fennálló probléma megoldására.

2.2. A Brüsszel II.A rendelet

Az Egyezmény hatályba lépését követően egy újabb, a témakört érintő jogszabály, az 1347/2000/EK rendelet látott napvilágot, melyet azonban 2003. november 27. napján a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló Tanács 2201/2003/EK rendelete, a Brüsszel II.A. rendelet (a továbbiakban Rendelet) hatályon kívül helyezett. A Rendelet a 2005. március 1. után indult ügyekben alkalmazandó. Célja, hogy lefektesse a házassági ügyekre és a szülői felelősségre kiterjedő, több országot érintő viták rendezésében joghatósággal rendelkező bíróság megállapítására vonatkozó, valamint a valamely uniós ország által kibocsátott határozatoknak más uniós országban történő elismerését és végrehajtását megkönnyítő szabályokat. A Rendelet további célkitűzése, hogy meghatározza a gyermekek jogellenes elvitelére vonatkozó ügyek rendezésére

¹⁶ 4. cikk.

¹⁷ NÉMETH i. e.

szolgáló uniós szintű eljárást. Mindemellett a Rendelet törekszik arra, hogy a gyermekek szüleikkel való kapcsolattartási jogát biztosítsa, még akkor is, ha azok külön vagy eltérő uniós országban élnek. A Rendelet ugyanakkor nem tartalmaz a családjog anyagi jogi szabályaira vonatkozó rendelkezéseket, azok megalkotását az egyes uniós országok hatáskörébe utalja.¹⁸

A Rendelet, amely Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása óta a hazai bíróságok számára közvetlenül alkalmazandó jogszabálynak minősül, új alapokra helyezte a Hágai Egyezmény alkalmazásának feltételeit. A kapcsolattartási és a gyermek visszaadásával kapcsolatos ügyekben megszüntette az exequatur eljárást, és ez azt a következményt hozta magával, hogy a szülői felügyeleti joggal kapcsolatos határozatokat bármely tagállam közvetlenül és automatikusan köteles elismerni. A gyermekelvitel megakadályozására és a gyermek visszaadására új szabályokat iktatott be, ezek jóvoltából pedig a gyermek visszaadása gyorsabban és hatékonyabban biztosítható. Mindemellett, a Rendelet a jogellenes gyermekelvitel ügyek vonatkozásában komoly előrelépést jelent azáltal, hogy a gyermek visszaadásával kapcsolatos bírósági eljárás határidejét csökkentette.¹⁹

A Rendelet alapján a szülői felelősség fogalma felöleli a gyermek személyével, valamint vagyonával kapcsolatos valamennyi jogot és kötelezettséget, amelyet természetes személy vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve kötelező megállapodás útján gyakorol. A szülői felelősség magában foglalja a felügyeleti, valamint a láthatási jogot.²⁰ A Rendelet a felügyeleti, valamint a láthatási jogot is definiálja. A felügyeleti jog a gyermek gondozásával kapcsolatos jogok és kötelezettségek, és különösen a gyermek tartózkodási helye meghatározásának joga.²¹ A láthatási jog pedig különösen a gyermek korlátozott időre való elvitelének joga a szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre.²²

Az Egyezmény a Rendeletben foglalt kiegészítésekkel alkalmazandó. Amennyiben azonban a rendelet rendelkezései az Egyezményben foglaltak

¹⁸ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:l33194> (letöltve: 2015. november 11.)

¹⁹ A Kúria 2013.EI.II.G.1/14. számú, a jogellenesen Magyarországra hozott gyermekek visszavitelével kapcsolatos eljárások vizsgálatára létrehozott joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleménye, 3.

²⁰ 2. cikk 7. pont.

²¹ 2. cikk 9. pont.

²² 2. cikk 10. pont.

között eltérés mutatkozik, abban az esetben a Rendelet szabályai élveznek elsőbbséget az Egyezményben lefektetettekkel szemben.²³

2.3. Az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása

Az Európa Tanácsnak a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló 2010. évi iránymutatása szintén jelentős jogforrásnak minősül a jogellenes gyermekelviteli ügyek vonatkozásában, hiszen az iránymutatás számos olyan elemet tartalmaz, amelyek fokozottan jelennek meg az e jellegű ügyek során. Példaként hozható fel a gyermek részvétele az eljárásban, véleményének kellő súlyú figyelembevétele, a gyermek és a szülők megfelelő tájékoztatása jogaikról, valamint az eljárásról, az eljárás gyors és hatékony lefolytatása, vagy a közvetítői eljárás jelentősége.

3. Az eljárás folyamata

Az eljárás akként indul meg, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helyén maradt szülő vagy jogi képviselője egy a gyermek visszaadására, vagy a láthatási jog gyakorlásának biztosítására vagy megszervezésére²⁴ irányuló kérelmet nyújt be – az Egyezmény szerinti formanyomtatványon – a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti központi hatósághoz, a gyermek elvitelének országa szerinti központi hatósághoz, vagy az elvitel szerinti bírósághoz. Magyarországon a központi hatóság szerepét az Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Magánjogi Főosztálya tölti be.²⁵ A formanyomtatványhoz a kérelmező szülőnek csatolnia kell a kérelem alátámasztásához szükséges dokumentumokat (a gyermek anyakönyvi kivonatát, a közös szülői felügyeletről rendelkező bírósági határozatot stb.), ezért mindenképpen gyorsítja az eljárást, hogyha már előre beszerzett, lefordított dokumentumokkal tudnak a hatóságok dolgozni. A visszaviteli eljáráshoz szükséges iratok beszerzésében, azok fordításában, jogi képviselő bevonásában a központi hatóság segítséget nyújt

²³ KOZÁK i. m. 25.

²⁴ Egyezmény 21. cikk.

²⁵ Az uniós tagállamokban működő központi hatóságok elérhetősége megtalálható az Európai Bizottság honlapján, http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_centralbody_hu.htm (letöltve: 2015. november 11.)

a kérelmező részére. A központi hatóságok szolgáltatásainak igénybevétele azonban nem kötelező, pusztán lehetőség.²⁶

Sajnálatos módon azonban amennyiben a szülő nem tudja, hogy melyik országba vitték el gyermekét, abban az esetben a központi hatóságok nem tudnak részére segítséget nyújtani, és az eljárás nem folytatható le. Megjegyzendő, hogy a rendőrség a jogellenes elvitellel kapcsolatos ügyekben kizárólag akkor jár el, hogyha az ügyel kapcsolatosan kiskorú veszélyeztetése,²⁷ kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása,²⁸ vagy kiskorú elhelyezésének megváltoztatása²⁹ miatt feljelentést tett a sérelmet szenvedő szülő.

Következő lépésben, amennyiben a kérelmező a külföldi központi hatóság segítségét vette igénybe, akkor a külföldi központi hatóság továbbítja az Igazságügyi Minisztériumhoz a kérelmet, amelyet ezen utóbbi megküld a Pesti Központi Kerületi Bírósághoz. A Pesti Központi Kerületi Bíróság kizárólagos hatáskörrel rendelkezik az e jellegű ügyekben.³⁰ Nem minden esetben jut el azonban az eljárás a bírósági szakaszig. Némely esetekben előfordul ugyanis, hogy a hatóságok felszólítására a kérelmezett önkéntes módon visszatér a gyermekkel a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti országba. Illetőleg nem csak a bíróságnak, hanem a központi hatóságnak is lehetősége van a kérelmező kérelmének az elutasítására. A gyakorlati tapasztalatok szerint azonban elenyésző azon kérelmeknek a száma, amelyeket a központi hatóság utasít el. Amennyiben a kérelem elutasítására mégis sor kerül, ennek a leggyakoribb oka, hogy az elvitt gyermek már betöltötte a 16. életévét.

3.1. A bíróság előtti eljárás

Amennyiben ténylegesen megindul a bíróság előtt a gyermek visszaadására, vagy a láthatási jog biztosítására vagy megszervezésére irányuló eljárás, abban az esetben egy nemperes eljárás keretében, egy maximális 6 hetes időtartam alatt, a bíróság megvizsgálja, hogy a visszavitel elrendelésének az Egyezmény szerinti feltételei adottak-e. Annak érdekében, hogy a bíróságok e rövid határidőt tartani tudják a magyar belső jog soron kívüli eljárást ír elő, és ebből ki-

²⁶ KERPEL i. m. 16.

²⁷ 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.) 208. §

²⁸ Btk. 210. §

²⁹ Btk. 211. §

³⁰ 7/1988. (VIII.1.) IM rendelet (Vhr.) 3.§-ának (2) bekezdés.

folyólag a bíróság a felek meghallgatását legkésőbb a kérelemnek a bírósághoz érkezésétől számított 8. napra tűzni ki.³¹

A bizonyítási eljárás körében a bíróság az alábbi szempontokat veszi figyelembe. Első lépésben megvizsgálja, hogy történt-e az Egyezmény által jogellenesnek minősített elvitel vagy visszatartás. Annak bizonyítása, hogy jogellenes gyermek elvitel vagy visszatartás történt, a kérelmezettre hárul. Ezzel egyidejűleg a bíróságnak, meg kell bizonyosodnia arról is, hogy az elvitt gyermek még nem töltötte be a 16. életévét. Második lépésben meghatározásra kell, hogy kerüljön, hogy a gyermek melyik országban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel. Ezt követően a bíróság azt tekinti át, hogy a szokásos tartózkodási hely államának joga szerint jogellenesnek minősül-e a gyermek elvitele vagy visszatartása. A szempontok vizsgálatának utolsó előtti szakaszában az kerül mérlegelésre, hogy a kérelmező ténylegesen gyakorolta-e a szülői felügyeleti jogait. Végezetül, a bíróság górcső alá veszi, hogy megalapozott kérelem esetén fennáll-e a visszaadás megtagadásának valamely oka.

Megjegyzendő, hogy az Egyezmény preambuluma, a rendelet bevezetőjének (17) bekezdése, valamint a nemzeti jogforrások közül az EBH 2002. 634. számú elvi határozat II. pontja is kifejezésre juttatja, hogy a gyermek érdeke elődlegesen a megsértett szülői felügyeleti jog azonnali helyreállítása, ezért a gyermek jogellenes elvitele vagy visszatartása esetében a gyermek visszavitelét haladéktalanul el kell érni és ennek elutasítására csak egyedi és kellően indokolt esetben kerülhet sor.³² Álláspontom szerint azonban megkérdőjelezhető, hogy vajon minden, legfőképpen az alacsony életkorú gyermekek esetében ténylegesen ez-e a gyermek érdeke.

3.1.1. A gyermek szokásos tartózkodási helye

A szokásos tartózkodási hely fogalmát az Egyezmény és a Rendelet sem határozza meg. A gyermek szokásos tartózkodási helyét az adott ügy konkrét tényállásában szereplő valamennyi körülmény alapján kell megállapítani. Tehát

³¹ A Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában, az 1980. évi október 25. napján kelt, az 1986. évi 14. törvényerejű rendelettel kihirdetett szerződés végrehajtásáról szóló 7/1988 (VIII.I) IM rendelet 5. § (1) bekezdés.

³² A Kúria i. összefoglaló véleménye, 8–9.

minden egyes ügyben a közösségi jog keretein belül, az európai jog szellemében, a nemzeti jogtól függetlenül értelmezve, egyedi mérlegelést végez a bíróság.³³

A Rendelet, valamint a vonatkozó többoldalú jogszabályok alapján azonban le lehet vonni azt a következtetést, hogy a bíróságok a gyermek szokásos tartózkodási helyének meghatározása során az alábbi tényezőket veszik figyelembe: hol volt a gyermek tényleges életvitelének központja, illetőleg mennyi ideig és milyen rendszerességgel tartózkodott ott a gyermek. Ezen túlmenően a bíróságok figyelembe veszik a gyermek családi és társadalmi beilleszkedését, valamint kötődéseit is. Nem kritérium ahhoz, hogy egy adott ország a gyermek tényleges életvitelének középpontjának minősüljön az, hogy a gyermek megszakítás nélkül az adott állam területén tartózkodjon. A családi, társadalmi helyzet feltérképezése során a bíróságok pedig tekintettel vannak arra, hogy a gyermeket milyen mélységű és minőségű kapcsolatok fűzik többek között azokhoz a személyekhez, akikkel a gyermek együtt lakik, akikkel szabadidős tevékenységét tölti, vagy akár azokhoz a kortársaihoz, akikkel együtt jár óvodába vagy iskolába. Az eddig felsorolt tényezők mellett a bírói mérlegelést cizellálja, hogy a szokásos tartózkodási hely determinálása folyamán a gyermek életkorának különös jelentősége van. A gyermekek között életkoruk alapján alapvetően három – a csecsemőket, a kisgyermeket és az iskoláskorú kamaszokat - egymástól elhatároló kategóriát alkotunk meg. A csecsemők esetében a szociális és családi környezetéről elmondható, hogy az megegyezik az őt tényleges gondozó családtagjával, aki az esetek döntő többségében a gyermek édesanyja. A kisgyermek szokásos tartózkodási helyének megállapítása során a családi környezete, a gyermekkel együtt élő és róla gondoskodó személyek, valamint a gyermek nyelvi szocializációja és a gyermeknevelési intézményekhez való kötődése kap különös figyelmet. A harmadik csoportba eső iskoláskorú kamaszok szempontjából e kérdés megválaszolásának alkalmával a családi kapcsolatok, a kortárskapcsolatok, valamint a rendszeres szabadidős és sporttevékenységek gyakorlásának a helyszíne a meghatározó.³⁴

Ezek mellett a feltételek mellett a bíróságok számításba veszik a gyermeknek a nyelvismereteit és a nyelvhasználatát, adott esetben a szülők munka- vagy megbízási szerződésének tartalmát, a tartózkodás tartamát az adott tagállamban, valamint a tagállamba való költözés körülményeit és indokait, mely ténye-

³³ KOZÁK Henriette: A gyermek jogellenes elvitele miatti eljárás a határok nélküli Európában. *Családi Jog*, VII. évf./1. 25.

³⁴ KOZÁK Henriette előadása, Budapest, 2014. május 29., HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó honlapja, http://www.hvgorac.hu/sites/portal/seminarium/Csaladjog_Konf_20140529/prezentaciok/CsaladjogiKonf_20140529_KozakHenriett.pdf (letöltve: 2015. november 11.)

zók mind arra engednek következtetni, hogy a tartózkodás ideiglenes jellegű volt-e vagy sem.³⁵ Az általános külföldi gyakorlat alapján azonban a bíróságok egy tagállamban több hónapos tartózkodási időt kívánnak meg ahhoz, hogy a szokásos tartózkodási hely az adott tagállamon belül megállapítható legyen.³⁶ Kiemelendő azonban, hogy még néhány hónapos tartózkodás sem elegendő a szokásos tartózkodási hely megállapításához, abban az esetben, hogyha a család egzisztenciális biztonsága az adott tagállam területén nem teremthető meg, és a szülők nem alakítottak ki olyan közös otthont sem, amelyben a gyermek nyugodt és kiegyensúlyozott fejlődése biztosítva lenne.³⁷

Hazánkban, a Legfelsőbb Bíróság EBH 2003. 950. számú elvi határozatában foglalt állást a gyermek szokásos tartózkodási helyének vonatkozásában. Az elvi bírósági határozat kimondja, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye alatt, azt a helyet kell érteni, amely huzamosabb ideig és akár a véglegesség szándéka nélkül is a szülő és a gyermek együttélésének természetes és zavar-talan helyszíne, ideértve a megfelelő közös lakást, a gyermeket eltartó szülő munkahelyét és azt a mikroközösséget is, ahová a gyermek adott időszakban beilleszkedett.³⁸

Végezetül pedig megemlítendő, hogy habár igen csekély számban, de előfordulnak olyan esetek is, amikor nem állapítható meg, hogy a jogellenes gyermekelvitelt megelőzően a gyermek szokásos tartózkodási helye melyik országban volt. Az ilyen esetek során alkalmazandó a Rendelet 13. cikke, amely akképpen rendelkezik, hogy amennyiben a gyermek szokásos tartózkodási helye nem állapítható meg, és megállapodás alapján Rendelet 12. cikke sem határozható meg a joghatóság, akkor annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén a gyermek jelen van.

3.1.2. A szokásos tartózkodási hely államának joga szerint a gyermek elvitele vagy visszatartása jogellenesnek minősül-e

Azt a problémát, hogy az elvitelt vagy a visszatartást megvalósító szülő határozhatt-e a hátrahagyott szülő hozzájárulása nélkül a gyermek huzamosabb időre vagy letelepedés céljából történő külföldre távozásáról, minden esetben

³⁵ WOPERA ZSUZSA: *Az európai családjog kézikönyve*. Budapest, HVG-Orac, 2012. 82–83.

³⁶ KOZÁK i. m. 26.

³⁷ KOZÁK i. e.

³⁸ A Kúria i. összefoglaló véleménye, 12.

a gyermek szokásos tartózkodási helyének joga alapján kell eldönteni. Ehhez pedig elengedhetetlen az adott állam nemzeti jogának ismerete, amely a Központi Hatóság törvénybizonyítványából, az Európai Igazságügyi Hálózat honlapjáról, vagy az adott állam összekötő bírától tudható meg.³⁹

3.1.3. *Jogellenesnek minősül-e az elvitel vagy a visszatartás*

Hazánkban arra a kérdésre, hogy a gyermek elvitele vagy visszatartása jogellenesnek minősül-e, a Polgári Törvénykönyvben (a továbbiakban Ptk.) leljük meg a választ.

A Ptk. akként rendelkezik, hogy a különélő szülőnek is döntési joga van a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben, még akkor is, hogyha a szülői felügyeleti jogot a szülők megállapodása vagy a bíróság döntése alapján kizárólagosan az egyik szülő gyakorolja.⁴⁰ A gyermek sorsát érintő lényeges kérdésnek minősül többek között a gyermek huzamosabb időre vagy letelepedés céljából történő külföldre távozása. Ilyen esetekben a különélő szülő hozzájárulásának beszerzését az indokolja, hogy a gyermekkel való találkozás lehetősége számára jelentősen megnehezül.⁴¹ Tehát mindkét szülő beleegyezése szükséges ahhoz, hogy gyermekük huzamosabb időre, külföldre távozzon. Amennyiben a szülők között e tekintetben nem tud konszenzus létrejönni, akkor a gyámhatóság dönt a kérdésben.⁴² E szabály alól kivételt képez, és nem indíthat a gyámhatóság előtt eljárást az a szülő, akinek a szülői felügyeleti jogát a bíróság a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések vonatkozásában korlátozta vagy megvonta.⁴³ Kiemelendő azonban, hogy a gyermek átmeneti külföldre utazásához való hozzájárulás nem jelenti a gyermek tartós, külföldi letelepedésébe való beleegyezését.

Az elvitel jogellenességének a két feltétele egyfelől tehát, hogy a hátrahagyott szülő szülői felügyeleti vagy kapcsolattartási jogát sértse a gyermek jogellenes elvitele, és hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye az elvitelt megelőzően a hátrahagyott szülő tagállamában legyen. A másik feltétel, hogy a hátrahagyott

³⁹ KOZÁK i. m. 26.

⁴⁰ Ptk. 4:175. §

⁴¹ BARZÓ Tímea – LÁBADY Tamás – NAVRATYIL Zoltán – CSEHI Zoltán – KENDERES Andrea: *Családjog a 2013. évi V. törvény alapján, Az új Polgári Törvénykönyv szövegének rövid magyarázata. Ideiglenes jegyzet.* Budapest, Menedzser Praxis Szakkiadó, 2014. 185.

⁴² Ptk. 4:166. §

⁴³ Ptk. 4:9. § (3) bekezdés.

szülő az elvitt megelőzően ténylegesen gyakorolja a szülői felügyeleti vagy kapcsolattartási jogát. Ennek alátámasztására szolgálhat, hogyha a hátrahagyott szülő a láthatási alkalmakra elment, vagy legalábbis e szándéka megvolt és tett is ennek érdekében, valamint az, hogy a gyermektartásdíjat a meghatározottak szerint utalta.

A gyakorlati tapasztalatok alapján azonban megesis, hogy az Egyezményt visszaélészerűen alkalmazza az a szülő, aki e jogait az elvitt megelőzően ténylegesen nem gyakorolta.⁴⁴ Efféle visszaélészerű magatartást tanúsíthat példának okáért egy olyan szülő, aki az elvitt megvalósító szülőn való bosszúállás szándéka által vezérelve arra törekszik, hogy az elvitt megvalósító szülő életét megnehezítse. Az ismertetteket illusztrálja a dr. Németh Ildikó által bemutatott azon eset, amikor egy vidéki börtönben elhelyezett fogvatartott - a gyermek édesapja - megtudta, hogy volt házastársa közös, 16 éven alatti gyermekükkel kiköltözött Ausztriába, annak fényében, hogy ott majd kedvezőbb körülmények között élhetnek. A fogvatartott ténylegesen már hosszú ideje nem gyakorolta láthatási jogát, azonban a célból, hogy meggátolja, hogy volt felesége egy az itthoninál pozitívabb jövőt tudjon felépíteni, kérelmet terjesztett elő a gyermekük visszahozatala érdekében. Az édesapa kérelmét azonban a bíróság elutasította.

3.1.4. A gyermek visszaadásának megtagadási okai

Abban az esetben, hogyha megállapítást nyer, hogy az elvitel vagy a visszatartás jogellenes volt, akkor a kérelmezett szülőnek kell bizonyítania, hogy az Egyezményben lefektetettek alapján helye van a visszavitel iránti kérelem elutasításának. A magyar bírói gyakorlat – más országok gyakorlatához hasonlóan – azonban a visszavitel megtagadását kivételesnek tartja és megszorítóan értelmezi.⁴⁵

Amennyiben a gyermek jogellenes elvitelétől az eljárásnak azon Szerződő Állam igazságügyi vagy államigazgatási szervei előtti megindításáig, ahol a gyermek ténylegesen tartózkodik, egy évnél kevesebb idő telt el, az érintett hatóság haladéktalanul elrendeli a gyermek visszavitelét. Az igazságügyi vagy államigazgatási szerv akkor is elrendeli a gyermek visszavitelét, ha az eljárást az egyéves határidő lejárta után indították, kivéve, ha bizonyítják, hogy a gyermek

⁴⁴ NÉMETH i. e.

⁴⁵ A Kúria i. összefoglaló véleménye, 18.

már beilleszkedett új környezetébe. Ha a megkeresett állam igazságügyi vagy államigazgatási szerve okkal hiheti, hogy a gyermeket egy másik Szerződő Államba vitték, az eljárást felfüggesztheti vagy a kérelmet elutasíthatja.⁴⁶ E körben kiemelés igényel, hogy a hazai bírói gyakorlat nem ismeri el a szülő elvitelhez való hozzájárulásának azokat az eseteket, amelyekben a szülő a gyermek rövid időjű külföldre utazásához, ideiglenes külföldön tartózkodásához (pl. magyarországi rokonlátogatás, vakációhoz) ugyan hozzájárult, ám nem egyezett bele abba, hogy a másik szülő a gyermekkel véglegesen vagy tartósan külföldön telepedjen le. Ezen esetekben a hatóságok a gyermek visszavitelét rendelik el.⁴⁷

Megtagadható továbbá a gyermek visszavitele a szokásos tartózkodási helye szerinti államba, amennyiben bizonyítást nyer, hogy a gyermek felett felügyeleti joggal rendelkező személy, intézmény vagy más szerv az elvitel vagy elrejtés időpontjában nem gyakorolta ténylegesen e jogokat, illetve előzetesen vagy utólag hozzájárult az elvitelhez vagy elrejtéshez.

A visszavitel abban az esetben is megtagadható, hogyha a gyermeket a visszavitele testi vagy lelki károsodásnak tenné ki vagy bármi más módon elviselhetetlen helyzetet teremtené számára. A bírságok számára azonban az ilyen jellegű érvelések kényes kérdést vetnek fel, mert a kérelmezett az esetek java részében e körülmények tisztázására terjeszt elő bizonyítási indítványokat (környezettanulmány elkészítését, igazságügyi pszichológus szakértő kirendelését, stb.), sok esetben ezen eljárási cselekményektől remélve az eljárás elhúzódását és a gyermeknek a kérelmezőtől való visszafordíthatatlan eltávolodását, végső soron pedig, a gyermek Magyarországon való maradását. Ily módon a jogellene-sen Magyarországra hozott gyermek visszavitelére irányuló eljárás könnyen a szülői felügyeleti jog kérdését tárgyaló eljárássá alakulhat, amely nem egyeztet-hető össze az Egyezmény céljával. Álláspontom szerint ebből kifolyólag egy a gyermek és a hátrahagyott szülő közötti kapcsolattartást szabályozó ideiglenes intézkedésnek jelentős szerep tulajdonítható a tekintetben, hogy a gyermek és a hátrahagyott szülő ne idegenedjenek el teljes mértékben egymástól.

Emellett megemlítendő, hogy amennyiben a kérelmező arra hivatkozik, hogy a gyermeket a visszavitele testi vagy lelki károsodásnak tenné ki vagy bármi más módon elviselhetetlen helyzetet teremtené számára, abban az esetben az Európai Unió tagállamai egymás közötti viszonyában kizárt a kérelem elutasí-tása ezen indokra való hivatkozással, akkor, hogyha megállapítást nyer, hogy a

⁴⁶ Egyezmény 12. cikk.

⁴⁷ A Kúria i. összefoglaló véleménye, 18.

gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti államban megfelelő intézkedések történtek annak érdekében, hogy a gyermek visszavitele után biztosítsák a védelmét.⁴⁸

Ezen feltételeken túlmenően, akkor is megtagadható a gyermek visszavitelének elrendelése, hogyha a gyermek ellenzi a visszavitelét és elérte már az érettségnek azt a fokát, amikor nézetei már számításba veendők. Az e cikkben meghatározott körülmények mérlegelése során az igazságügyi vagy államigazgatási szervek figyelembe veszik a gyermek szociális háttéréről a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti Központi Hatóság vagy más – hatáskörrel bíró – hatóság által szolgáltatott információt.⁴⁹

A hazai bírói gyakorlat alapján azzal kapcsolatosan, hogy az e jellegű ügyek során a bizonyítási eljárás határai hol húzódnak meg, a Kúria Joggyakorlat Elemző Csoportjának véleménye alapján kijelenthető, hogy „a bíróságok a visszaviteli eljárást az Egyezmény keretei között tartják, és nem engedik a bizonyítást olyan kérdésekben, amelyek a gyermekelhelyezési perre tartoznak (melyik szülő alkalmasabb a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének biztosítására). Széles körű bizonyítást egyébként a Brüsszel II.A. rendelet által előírt rövid határidő sem tesz lehetővé.”⁵⁰ E szemlélethez igazodik a Legfelsőbb Bíróság 2002.634 számú elvi határozata, amely kimondja, hogy az e jellegű eljárások során a tanúk meghallgatásának lehetősége csak szűk körben biztosított. A felek meghallgatásán kívül – amely azonban kötelező – elsősorban az általuk szolgáltatott iratok, okiratok képezik a bírói mérlegelés alapját. Bizonyos esetekben sms váltások, elektronikus üzenetek vagy hangfelvételek szintén a bizonyítékok körét képezhetik. A szűk körű bizonyítás ellenére, a Rendelet alapján⁵¹ az eljárás során biztosítani kell, hogy a gyermek lehetőséget kapjon a meghallgatására, kivéve, hogyha ez a gyermek életkora vagy érettségi szintje miatt nem tűnik célszerűnek. E körben Svájc bírósága több ízben is kifejezésre juttatta, hogy a gyermek meghallgatáshoz fűződő joga levezethető a gyermek jogairól szóló New Yorki Egyezmény 12. cikkéből. A gyermek meghallgatásának körülményeit a Rendelet nem fekteti le, azt a *lex fori*ra bízva. A BH 2010. 123. számú eseti döntés azonban a gyermek meghallgatásának körülményei tekintetében kifejti, hogy nem sért jogszabályt az a bíróság, amelyik nem pszichológus szakértő útján, hanem közvetlenül hallgatja meg a

⁴⁸ A Kúria i. összefoglaló véleménye, 19–21.

⁴⁹ Egyezmény 13. cikk.

⁵⁰ A Kúria i. összefoglaló véleménye, 20.

⁵¹ 11. cikk (2) bekezdés.

gyermeket, és annak véleményét korának és érettségének függvényében veszi figyelembe. Amennyiben a gyermek meghallgatására sor kerül, akkor viszont különösen fontos, hogy a gyermeket olyan környezetben hallgassák meg, hogy az ne okozzon neki traumatikus élményt. A szerző példaértékűnek tartja a svájci joggyakorlat, amely alapján lehetőség nyílik arra, különösen kisebb gyermek esetén ne a bíróság épületében, hanem semleges helyszínen vagy a gyermek otthonában hallgassák meg.⁵²

A bíróság az eljárást lezáró határozatában, amely előzetesen nem végrehajtható, elrendeli a jogellenesen Magyarországra hozott gyermek visszavitelét, vagy az esetek csekélyebb számában elutasítja a kérelmező kérelmét, és a gyermek szokásos tartózkodási helyéül Magyarországot jelöli ki. Amennyiben a bíróság kötelezi a jogellenes magatartást megvalósító szülőt, hogy a gyermeket vigye vissza a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti államba, akkor a kérelmezettnek meghatározott időpontig kell e kötelezettségének eleget tennie. Tekintettel arra, hogy az ügyekben rendszerint fellebbezésre kerül sor⁵³, ezért a másodfokú bíróságnak az említett időpontokat rendszerint módosítani kell.⁵⁴ Amennyiben a kérelmezett önként nem tesz eleget a gyermek visszavételére irányuló kötelezettségének, akkor a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény „Meghatározott cselekmények végrehajtása” című IX. Fejezete által lefektetett rendelkezések alapján lehet a bírósági határozatot végrehajtani.

3.2. A közvetítői eljárás jelentősége

A jogellenes gyermekelviteli ügyek során az eljárás bármely szakaszában lehetőség van a mediáció igénybe vételére. A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény alapján a közvetítés egy olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös meg egyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (a továbbiakban: közvetítő) bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.⁵⁵ Habár a közvetítői tevékenységről szóló törvény a 2003. évben hatályba lépett, hazánkban még egyetlen olyan

⁵² SZEIBERT Orsolya: A gyermek meghallgatása az európai országok gyakorlatában – Németország, Svájc, Belgium, Franciaország. *Családi Jog*, XII. évf./3. 32.

⁵³ A fellebbezési eljárásokat a Fővárosi Törvényszék folytatja le.

⁵⁴ A Kúria i. összefoglaló véleménye, 25–26.

⁵⁵ 2002. évi LV. törvény 2. §

jogellenes gyermekelviteli eljárás sem indult, ahol a felek a mediáció intézményét kihasználták volna. Ennek a szakemberek szerint legfőképpen két oka van: egyfelől a mediáció intézménye hazánkban még nem elég elterjedt, másfelől pedig a felek az e jellegű eljárások megindulásakor még túl friss sérelmekkel néznek szembe.⁵⁶

A jogellenes gyermekelviteli ügyek során alkalmazott közvetítői eljárás jellemzője, hogy a mediátorok komediációs technikát alkalmazzanak, ami azt jelenti, hogy kettő mediátor jár el a közvetítés során. Ők azzal a nemzetiséggel rendelkeznek, amellyel a szülők. Tehát például egy francia – magyar ügyben, egy francia és egy magyar mediátor végzi a közvetítést. Célszerű továbbá, hogy a mediátorok egyike nő, míg másika férfi legyen, valamint, hogy egyikük pszichológus vagy pedagógus, másikuk pedig jogász végzettséggel rendelkezzen. Elengedhetetlen követelmény mindemellett, hogy mindkét mediátor mélyreható tudással rendelkezzen a nemzetközi gyermekelviteli, szülői felügyelettel, illetve kapcsolattartással kapcsolatos ügyek vonatkozásában, gyakorlott családi mediátorok legyenek, valamint, hogy mind a két szülő nyelvét értsék és beszéljék. A mediáció helyszínével kapcsolatosan megjegyzendő, hogy a gyermek, valamint a gyermektől távol lévő szülő számára is kedvezőbb, amennyiben a mediációs ülések a gyermek tényleges tartózkodási helyén kerülnek megtartásra, ezáltal alkalmat biztosítva a hátrahagyott szülő és a gyermek számára a találkozásra.⁵⁷

Az olyan jogviták során, amelyekben a gyermek is érintett, a feleknek az eljárás lezárulását követően is folyamatosan együtt kell működniük egymással. A bírósági eljárások során a szülők ellenfélként állnak egymással szemben, ezért még inkább elmérgesítik a közöttük lévő viszonyt, és az eljárás befejeztével a feleknek óhatatlanul az az érzése támad, hogy egyikük az eljárás nyertese, míg másikuk annak vesztese. Ezzel szemben a közvetítői eljárás elősegíti a felek közötti kommunikációt, támogatja a kialakult helyzethez vezető út megértését és feldolgozását, és lehetővé teszi, hogy a felek egy saját stratégiát alakítsanak ki konfliktusuk kezelésére.

Ebből kifolyólag a megállapodás útján történő vitarendezés a gyermek érdekének védelmében különösen hasznosnak bizonyulhat, hiszen a közvetítés egy konfliktusmentesebb környezetet teremt a jövőbeni együttműködéshez. Emellett, egy a felek által megalkotott megállapodás számukra igényeikhez igazíthatóbb és kedvezőbb, minthogyha egy a felek viszonyába csupán részlegesen

⁵⁶ NÉMETH i. e.

⁵⁷ SZEIBERT Orsolya: Mediáció jogellenes gyermekelviteli ügyekben. *Családi Jog*, 2015/3. 41–42.

belelátó harmadik személy határozza meg a családi kapcsolatok jövőjét. Ebből következően a közvetítői eljárás végén megszületett megállapodást a felek nagyobb valószínűséggel tartják be, mint a bíróság határozatait. A mediációs megállapodás által így jó eséllyel megelőzhetőek az esetleges jövőbeni eljárások is. Nem utolsó sorban a közvetítői eljárás igénybe vétele lényegesen költségkímélőbb, mint az elhúzódó jogi eljárások. Megjegyzendő azonban, hogy nem minden jogellenes gyermekelviteli ügy alkalmas a közvetítésre.⁵⁸

A közvetítési eljárás eredményeképpen létrejött megállapodás tartalmának rendelkeznie kell a gyermek visszavételéről vagy vissza nem viteléről. A gyermek visszavitele esetén meg kell határozni annak módját, az utazási költségeit, valamint rendelkeznie kell arról, hogy a gyermek visszavételét követően hol lesz a tartózkodási helye. A gyermek vissza nem vitelének esetében pedig a megállapodás keretében meg kell határozni a gyermek új tartózkodási helyét, a szülői felelősségre és annak gyakorlásával kapcsolatos kérdésekre vonatkozó választ, valamint a hátrahagyott szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás szabályozását is. Ezen kérdéseken túlmenően a megállapodás kitérhet egyes pénzügyi kérdésekre, vagy akár a gyermektartásdíj mértékére is. A megállapodásnak azonban az alkalmazandó jogi keretekkel minden esetben összhangban kell lennie. Különös figyelmet igényel a megállapodások végrehajthatósága. Előfordulhat ugyanis, hogy a megállapodás már a megkötésétől számítva a felek közötti jogilag kötelező érvényű szerződésnek minősül, a családjog területén azonban bizonyos kérdésekben számos jogrendszer korlátozza a felek önállóságát. Ebből következően a megállapodás megalkotása, valamint végrehajthatóvá nyilvánítása során a felek jogi képviselőinek, valamint az érintett hatóságoknak mindkét jogrendszer, valamint a nemzetközi jogszabályi háttér figyelembe vételével kell eljárniuk.⁵⁹

Az Európai Unió a közvetítés előnyeit és kiemelt fontosságát felismerve az e jellegű eljárások során, létrehozta az európai parlamenti közvetítő intézményét. Feladata, hogy azokban az esetekben, amikor különböző állampolgárságú házasság- vagy élettársak különválása után az egyik szülő jogellenesen külföldre viszi a közös gyermeket, megpróbálja a felek között egy legfőképpen a gyermek érdekét érvényre juttató megállapodást létrehozni. A közvetítési eljárás

⁵⁸ *A bevált gyakorlatról szóló útmutató a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, 1980. október 25-i Hágai Egyezmény alapján*, kiadta a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Hivatala, 2012. 21–22.

⁵⁹ *A bevált gyakorlatról szóló útmutató a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, 1980. október 25-i Hágai Egyezmény alapján*, kiadta a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Hivatala, 2012. 79–82.

menete tömören akképpen írható le, hogy az európai parlamenti közvetítő intézményét kihasználni kívánó szülő vagy szülők, jelzik ezen igényüket az európai parlamenti közvetítő részére, akinek a hivatala ezt követően az előterjesztett kérelmet megvizsgálja a tekintetben, hogy nem-e áll fenn a közvetítést kizáró körülmény. Amennyiben ilyen körülményre a hivatal nem lesz figyelmes, akkor hivatalosan megnyitják a mediációs eljárást, és felkérlik a feleket a közvetítésbe való beleegyezést kimondó nyilatkozat aláírására. Ezt követően konferenciahívások, levél- és e-mailváltások formájában párbeszédet indítanak a felek közt annak megállapítása érdekében, hogy mely alapvető kérdésekkel kell foglalkozni a tárgyalások során. Miután a felek konszenzussal rögzítik a megállapodás lényegi elemeit, elkészül a szöveg tervezete, amelyet aztán a mediációs találkozókon vitatnak meg a végleges megállapodás elérése céljából. A mediációs megállapodás véglegesítése után a felek és a közvetítő aláírják a szöveget, amely ezáltal hivatalossá válik. A megállapodás a felek között létrejött magánjogi szerződésnek tekintendő.⁶⁰

4. Összegzés

Összegzésképpen megfogalmazható, hogy a jogellenesen Magyarországra hozott gyermekek visszavitelével kapcsolatos eljárásokban a magyar bírói gyakorlat egységesnek és stabilnak tekinthető, összhangban áll az Egyezmény céljával.⁶¹

A gyakorlati tapasztalatok alapján azonban a bírók számára problémát jelentenek a visszavitel iránti eljárásokkal párhuzamosan megindított szülő felügyeleti jogot érintő eljárások. Gyakori ugyanis, hogy a szülő a gyermek jogellenes Magyarországra hozatalát vagy visszatartását oly módon igyekszik legitimálni, hogy a gyermek nála történő elhelyezése iránt azonnal bírósági eljárást kezdeményez. Az Egyezmény alapján ilyen esetekben adott annak a lehetősége, hogy a folyamatban lévő külföldi eljárás felfüggesztésre kerüljön egészen addig, amíg a jogellenes gyermekelvitel ügyében a bíróság nem dönt. Sok esetben problémának mutatkozik azonban, hogy az a bíróság, ahová a

⁶⁰ *A szülőjük által jogellenesen külföldre vitt gyermekek ügyeivel foglalkozó európai parlamenti közvetítő*, az Európai Parlament honlapja: <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hu/20150201PVL00040/K%C3%B6zvet%C3%ADt%C5%91-jogellenes-gyermekelvitel> (letöltve: 2015. október 23.)

⁶¹ A Kúria i. összefoglaló véleménye, 39.

szülői felügyeletet érintő keresetet benyújtják, nem értesül a visszavitel iránt folyó eljárás megindításáról.

Ezen túlmenően, megállapítható, hogy azon speciális eljárási eszközök, amelyeket az eljárás sajátosságai indokolnának a hazai jogszabályi környezetben nincsenek lefektetve. Előfordul ugyanis, hogy a jogellenes gyermekelvitelt megvalósító szülő, amint tudomására jut, hogy a gyermek visszavitele iránt eljárás indult, vagy a már megindult eljárás számára kedvezőtlenül alakul, a gyermekkel egy másik tagállamba menekül vele. Ebből kifolyólag szükség lenne azon rendelkezések megalkotása, amelyek az eljáró bíróság számára lehetővé tennék, hogy lakhelyelhagyási vagy határátlépési tilalmat rendelhessen el, vagy elrendelhesse a gyermek úti okmányainak letétbe helyezését, ezen intézkedések által elzárva a gyermek más, az Unión kívüli országba való jogellenes továbbvitelének lehetőségét.⁶²

Végezetül hangsúlyozni kívánom, hogy álláspontom szerint a jogellenes gyermekelviteli ügyek során a megelőzés, valamint a közvetítés intézménye nem kap kellő figyelmet. Meglátásom szerint ennek orvoslását szolgálhatná többek között az állampolgárok e jellegű ügyekről, valamint a mediáció nyújtotta előnyökről való széleskörű tájékoztatása, valamint a szakemberek (legfőképpen a rendőrségi és a gyámhivatali dolgozók) továbbképzése.

⁶² A Kúria i. összefoglaló véleménye, 22.